

XX ƏSRİN 70-80-Cİ İLLƏRİNDƏ YAPONİYANIN ASEAN ÖLKƏLƏRİ İLƏ MÜNASİBƏTLƏRİNƏ DAİR

ASEAN (Association of South East Asian Nations – Sənub-Şərqi Asiya ölkələrinin Assosiasiyası) 1967-ci il avqustun 7-8-də Tailandın paytaxtı Banqkok şəhərində 6 dövlətin (İndoneziya, Malayziya, Filippin, Sinqapur, Tailand və o zaman mövcud olan Cənubi Vyetnamın) xarici işlər nazirlərinin konfransında Sənub-Şərqi Asiya ölkələri arasında əməkdaşlığı daha da genişləndirmək məqsədilə yaradılmış regional siyasi-iqtisadi təşkilatdır. 1984-cü ildə Böyük Britaniya müstəmləkəsindən azad olan Bruney sultanlığı, 1995-ci ildə Vyetnam, 1997-ci ildə təşkilatın 30 illik yubileyində Laos və Birma təşkilatın tam hüquqlu üzvləri oldular. Həmin vaxt Kambodca (Kampuçiya) da təşkilata qoşulmalıydı, lakin bu ölkədə baş verən qarışıqlıqlar səbəbindən həmin plan təxirə salındı.

Təşkilatın əsas prinsipləri və məqsədləri 1976-cı ildə ASEAN dövlət başçılarının İndoneziyanın Bali adasında imzaladıqları «Sənub-Şərqi Asiyada sülh və əməkdaşlıq haqqında müqavilə»də və «Razılıq Bəyannaməsi»ndə öz əksini tapmışdır. Bu prinsiplərə aiddir:

- üzv ölkələr arasında sosial, iqtisadi və mədəni sahələrdə əməkdaşlığı inkişaf etdirmək;
- Sənub-Şərqi Asiyada sülh və təhlükəsizliyin yaranmasını təmin etmək.

ASEAN –Asiya-Sakit okean regionunda iqtisadi-ticarət, siyasi və müdafiə məsələlərində böyük nüfuza malikdir. Bu təşkilat daha çox məsləhətləşmələrə, məsələlərə ümumi yanaşmaya və qarşılıqlı əməkdaşlığa üstünlük verir.

Dünya bazarında satılan bəzi malların böyük hissəsi ASEAN ölkələrin payına düşür: - kauçuk – 80 % ; -manila ağac kötlükləri – 90 %; -qiymətli ağac növləri – 75 % ; - qalay – 67 %; - kokos qozu – 65 %; - xurma yağı – 60 % və s.

ASEAN ölkələri Yaponiya üçün dünyanın digər inkişaf etmiş regionları ilə müqayisə olunmayacaq regiondur. 70-ci illərdən başlayaraq Yaponiya ASEAN ölkələri ilə iqtisadi əməkdaşlığı genişləndirmək və iqtisadi-ticarət əlaqələri qurmaq istiqamətində bir sıra tədbirlər görmüşdür. Təkcə bir faktı göstərmək lazımdır ki, Yaponiya İnkişafa Rəsmi Şəkildə Yardım (İRY) proqramı vasitəsilə etdiyi yardımın 40 % -ni ASEAN ölkələrinə etmişdir. ASEAN üzvləri də öz ölkələrində yapon investisiyalarının tətbiq edilməsi ilə xarici yardımlarının və texnologiyalarının 40 %-ni məhz Yaponiyadan almışdır.

Hələ 70-ci illərin əvvəllərində Yaponiya ticarət əlaqələrinin inkişafında ABŞ-dan sonra daha çox ASEAN ölkələrinə xüsusi əhəmiyyət verirdi. Bu ölkələrin xarici iqtisadi əlaqələrinə görə

hətta bəzi məqamlarda Yaponiya ABŞ-ı da qabaqlayırdı. Artıq 80-ci illərdə Yaponiya ASEAN ilə iqtisadi münasibətli olan ölkələr içərisində ilk yeri tuturdu. 1986-cı ildə ASEAN ölkələrinin Yaponiya ilə ticarəti ümumi ticarətin 23,7 % -ni təşkil etmişdi.

ASEAN ölkələrindən Yaponiyaya mineral yanacaq, dəmir məmulatları, təbii xammal (təbii kauçuk və s.), yanacaq və b. məhsullar idxal edilirdi. Məsələn, Yaponiya Malaziyadan titan, təbii kauçuk, təbii qaz, İndoneziyadan təbii qaz, nikel, boksit, Tailanddan təbii kauçuk, Filippindən nikel, Bruneydən təbii qaz idxal edir. Bunlardan başqa, Yaponiya İndoneziya, Malaziya və Bruneydən neft itxal edir.

Bütün bunlarla yanaşı, Yaponiya-ASEAN münasibətləri eyni zamanda qarşılıq maraqların olmasına baxmayaraq, olduqca çətin və qarşıdurmalarla, aralıq narazılıqlarla müşahidə olunmuşdur.

Yaponiyanın ASEAN ölkələri ilə yaxınlaşmaqda əsas məqsədlərindən birini gələcəkdə Sakitokean hövzəsinin dünya siyasətində əsas bölgəyə çevriləcəyi zamanı Yaponiyanın bu regionda mövqeyinin və rolunun güclənməsini təmin etmək təşkil edir. Yaponiya dünyada maliyyə mərkəzlərindən biri olmaqla, həm də «Siyasi mərkəz»lərdən birinə çevrilmək istəyir. Bu istiqamətdə Yaponiyanın xarici siyasətində əsas istiqamətlərdən birini məhz inkişaf etməkdə olan ölkələrə, o cümlədən ASEAN ölkələrinə onların inkişafı üçün iqtisadi-maliyyə yardımının göstərilməsi, Sakit okean regionunda integrasiyanı gücləndirməkdir. Bu siyasətin reallaşdırılmasında ASEAN mühüm rola və əhəmiyyətə malik təşkilatdır.

Rəsmi Tokionun təkmilləşdirilmiş kompleks təhlükəsizlik konsepsiyasında ASEAN ölkələrində iqtisadi inkişaf, eyni zamanda milli və regional təhlükəsizliyin təmin olunması əks olunmuşdur. Bu proqramın əsasını müxtəlif sahələrdə iqtisadi yardım proqramları və layihələri təşkil edir. Burada qabaqcadan illik ticarətin inkişafı, investisiya qoyuluşu və maliyyə yardımı, hətta fəvqəladə hallar zamanında yardımlar nəzərdə tutulur. Bu gün ASEAN ölkələri Yaponiya üçün əvəzolunmaz ticari tərəfdaşdırlar. Yaponiya da öz növbəsində bu əməkdaşlıqdan maksimum dərəcədə yararlanmağa çalışır.

Çap olunub: XX əsrin 70-80-ci illərində Yaponiyanın ASEAN ölkələri ilə münasibətlərinə dair.- / «Azərbaycanın görkəmli şərqşünas alimi, professor Aida İmanquliyevanın 70 illik yubileyinə həsr olunmuş «Şərqşünaslığın aktual problemləri» mövzusunda respublika elmi konfransının materialları»/. Bakı, 2009, s.187-189

